

ULOGA LOKALNIH SAMOUPRAVA U UNAPREĐENJU TURIZMA: PRIMER GRADA VRŠCA

Miroslav Al. Mešanović¹

Apstrakt: Grad Vršac, smešten u jugoistočnom Banatu, poseduje bogato istorijsko i kulturno nasleđe koje ima značajan potencijal za razvoj turizma. Ovaj rad istražuje uticaj lokalnih politika na turistički razvoj grada Vršca, koristeći Riči-Kroučov model konkurentnosti kao analitički okvir. Proučavajući politike lokalne samouprave i njihov uticaj na turistički sektor, istraživanje identifikuje ključne faktore i izazove u procesu razvoja turizma. Analiza rezultata pokazuje da efikasne politike lokalnih vlasti mogu značajno doprineti održivom turističkom razvoju i prosperitetu zajednice. Naglašena je važnost daljeg istraživanja i implementacije politika koje podržavaju integraciju turizma u lokalni razvoj. Rezultati istraživanja ukazuju na ključne faktore koji utiču na uspešnost turističkog sektora, uključujući infrastrukturu, ponudu sadržaja i marketing. Takođe, identifikovani su izazovi kao što su nedostatak resursa, nedovoljna promocija i nedostatak koordinacije između relevantnih aktera. Ovi podaci pružaju dublji uvid u dinamiku turističkog razvoja u gradu Vršcu i naglašavaju potrebu za holističkim pristupom u formulisanju politika.

Ključne reči: Vršac, turizam, lokalna samouprava, politike, razvoj, Riči-Krouč model

THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENT AUTHORITIES IN ENHANCING TOURISM: A CASE STUDY OF CITY VRŠAC

Abstract: The city of Vršac, located in southeastern Banat, Serbia, harbors rich historical and cultural heritage with significant potential for tourism development. This paper explores the impact of local policies on tourism development in Vršac, using the Ritchie-Croutch competitiveness model as an analytical framework. By examining local government policies and their influence on the tourism sector, the research identifies key factors and challenges in the tourism development process. The analysis of results indicates that effective local government policies can significantly contribute to sustainable tourism development and community prosperity. These findings underscore the importance of further research and implementation of policies that support the integration of tourism into local development. The research results highlight key factors influencing the success of the tourism sector, including infrastructure, content offerings, and marketing. Additionally, challenges such as resource scarcity, inadequate promotion, and lack of coordination among relevant stakeholders have been identified. These data provide deeper insight into the dynamics of tourism development in the city of Vršac and emphasize the need for a holistic approach in policy formulation.

Key words: Vršac, tourism, local government, policies, development, Ritchie-Croutch competitiveness model

¹ Nezavisni istraživač, Beograd, e-mail: miroslav.mesanovic@hotmail.rs,
ORCID: 0009-0005-4218-8069

UVOD

Turizam predstavlja važan pokretač ekonomskog razvoja, a lokalne samouprave imaju ključnu ulogu u njegovom oblikovanju. Ovaj rad analizira kako su politike lokalne samouprave uticale na razvoj turizma u gradu Vršcu, smešten u jugoistočnom Banatu, poseduje bogato kulturno-istorijsko nasleđe koje ima značajan potencijal za razvoj turizma. Koristeći Ritchie-Crouch model konkurentnosti kao teorijski okvir, istraživanje ima za cilj da identifikuje ključne faktore koji su doprineli razvoju turizma u Vršcu, kao i da ukaže na potencijalne oblasti za dalje unapređenje. Poseban naglasak je stavljen na uticaj lokalnih politika na privlačenje turista i razvoj novih turističkih proizvoda.

METODOLOGIJA

Ritchie-Crouch model konkurentnosti turizma je sveobuhvatan okvir koji identifikuje ključne faktore i pokazatelje koji utiču na konkurentnost turističkih destinacija. Ovaj model se fokusira na kombinaciju osnovnih resursa i atrakcija, podržavajućih faktora i resursa, menadžmenta destinacije, situacionih uslova, i politike destinacije, planiranja i razvoja kako bi se ocenila konkurentnost destinacije. Osnovni resursi i atrakcije obuhvataju prirodne i kulturne resurse, kao i turističke aktivnosti koje destinacija može da ponudi. Podržavajući faktori i resursi uključuju infrastrukturu, pristupačnost, kvalitet usluga i ljudske resurse. Menadžment destinacije obuhvata aktivnosti na sprovođenju politike i planova razvoja turizma, poboljšanju kvaliteta usluga, marketingu, istraživanju i razvoju, kao i održivom razvoju destinacije. Situacioni uslovi uključuju lokaciju destinacije, bezbednost, međuzavisnost između destinacija, svest o destinaciji, troškove i nosivi kapacitet destinacije. Konačno, politika destinacije, planiranje i razvoj obuhvataju definisanje sistema destinacije, stav lokalne zajednice, viziju, ocenu destinacije, pozicioniranje, razvojne politike, monitoring i evaluaciju. Ritchie-Crouch model naglašava važnost integracije ovih elemenata kako bi se postigla dugoročna konkurentnost i održivost turističkih destinacija (Jovičić, 2016).

KLJUČNI RESURSI I ATRAKCIJE

Prirodni uslovi: Vršac karakteriše Vršačke planine sa najvišim vrhom u Vojvodini - Guduričkim vrhom (641 m), bogatim šumskim područjem i značajnim staništem ptica (Stanković 2012; Bjeljac & Romelić 2015). U blizini je Specijalni rezervat prirode Deliblatska peščara, jedno od najvećih peščanih prostranstava u Evropi (Stanković 2018; Drakulić Kovačević 2019). Plantaže Vršačkih vinograda krase padine planina, a područje presecaju reka Karaš i kanal Dunav-Tisa-Dunav, sa izvorima termalne vode (Bjeljac & Romelić 2015; Drakulić Kovačević 2019). Klima je umereno-kontinentalna, sa dugim, toplim letima i hladnim zimama. Košava duva najčešće u hladnijem delu godine, doprinosi čistom vazduhu, sa prosečnim brzinama od 18-40 km/h i maksimalnim udarima do 140 km/h (Grad Vršac 2022). Ruže vetrova osiguravaju visok kvalitet vazduha. Park "Straža", prirodni spomenik hrastove šume, značajna je atrakcija za rekreaciju (Stanković 2012; Stanković 2018; Bjeljac & Romelić 2015).

Istorija i kultura: Arheološki lokaliteti Kremenjak i Kozluk ukazuju na dvenu naseljenost teritorije Vršca, sa ostacima materijalne kulture iz rimskog doba. Prvi pisani podaci o Vršcu datiraju iz XV veka, kada su se smenjivali srpski i mađarski vladari. Tokom XVI veka, bio je pod osmanskom vlašću, a kasnije je postao značajno središte vinarstva u Habzburškoj monarhiji, dobivši status slobodnog kraljevskog grada 1817. godine (Stanković 2018).

Vršačka kula, na vrhu brda, značajno je odbrambeno uporište sa izvanrednim pogledom. Gradski muzej Vršac, osnovan 1882. godine, jedan je od najstarijih muzeja u Srbiji (Stanković 2018; Tomić Davidov 2020; Bosnić 2022). Apoteka na stepenicama iz

1784. godine najstarija je apoteka u Vršcu. Manastir Mesić iz XIV veka važan je verski centar. Sterijina kuća, rodna kuća pisca Jovana Sterije Popovića, predstavlja značajan kulturno-istorijski spomenik (Stanković 2018). Gradska kuća iz 1795. godine, u baroknom stilu, sedište je lokalne vlasti (Tomić Davidov 2020). Crkva Svetog Gerharda od Sagreda iz 1860. godine jedna je od najvećih katoličkih crkava u Srbiji (Tomić Davidov 2020; Baljak 2021). Dvorac u Vlajkovcu iz XIX veka primer je reprezentativne arhitekture (Drakulić Kovačević 2019). Ovi spomenici svedoče o značaju Vršca kroz vekove i doprinose bogatstvu kulturne baštine regiona.

Aktivnosti – Vršacke planine nude raznovrsne aktivnosti za posetioce. Lov ima dugu tradiciju, a lovačko društvo iz Vršca, staro preko 100 godina, gazduje lovištem sa divljači kao što su srna, divlja svinja, zec, fazan i poljska jarebica (Bjeljac & Romelić 2015). Hajking i trekning su popularni, posebno u septembru tokom Groždebala, a pešačenja se često odvijaju organizovano kroz Vršacke planine i Deliblatsku peščaru (Drakulić Kovačević, 2019). Planinarenje je takođe značajno, sa čuvenom Vršackom transverzalom dugom 39 km, koju održava PSD Vršacka kula. Vršacke planine su najveće boldering područje u zemlji sa preko 250 stena, idealno za slobodno penjanje tokom proleća i jeseni (Bjeljac & Romelić 2015). Paraglajding je popularan sport sa Vršackom kulom kao najpoznatijim uzletištem, gde se organizuju državna i međunarodna takmičenja (Bjeljac & Romelić 2015; Drakulić Kovačević, 2019; Bosnić, 2022). Biciklizam je takođe značajan, s međunarodnom biciklističkom rutom EuroVelo br. 13 i organizovanim biciklističkim turama. Vinske ture su nezaobilazne, jer je Vršac poznat po svojoj vinogradarskoj tradiciji i vinskim podrumima, uključujući „Vršacke vinograde“, poznati brend u Srbiji i regionu (Drakulić Kovačević, 2019).

Događaji - Vršac je poznat po organizaciji velikog broja manifestacija tokom godine. *Groždebal* je tradicionalna manifestacija posvećena grožđu i vinu, sa berbom grožđa, izložbama vina, degustacijama, kulturno-umetničkim programima, koncertima i takmičenjima, privlačeći posetioce iz cele Srbije i inostranstva. *Vršacki venac* je letnja kulturno-umetnička manifestacija koja obuhvata koncerte, pozorišne predstave, izložbe i književne večeri, okupljajući umetnike iz različitih oblasti (Palkovač, 2020; Tomić Davidov, 2020). *Vinofest* je godišnji festival vina koji okuplja vinare iz Srbije i regiona, nudeći degustacije, radionice i predavanja o vinu, uz muziku i gastronomsku ponudu. *Džeztronik* je muzički festival posvećen džez muzici, sa nastupima poznatih džez muzičara iz zemlje i inostranstva, održavajući koncerte na otvorenom i u zatvorenim prostorima. Pozorišni festivali, kao što su *Sterijino pozorje* i *Vršacke pozorišne svečanosti*, privlače ljubitelje teatra i učesnike iz cele zemlje (Palkovač, 2020). *Značajna sportska takmičenja* – U poslednjih dvadeset godina u Vršcu je održavan veći broj značajnih sportskih takmičenja: Evropsko prvenstvo u košarci, svetska liga u odbojci, Univerzijada, evropsko prvenstvo u rukometu za muškarce i za žene, evropsko prvenstvo u paraglajdingu, itd. (Opština Vršac, 2015).

Zabava - Vršac nudi različite mogućnosti zabavu i noćni život. Tokom leta, otvoreni barovi i kafici u centru grada postaju omiljena mesta za okupljanje, sa živom muzikom, tematskim večerima i DJ nastupima (Opština Vršac, 2015). *Narodno pozorište Sterija*, osnovano 1920. godine, predstavlja kulturni centar sa bogatom tradicijom, gde su prve predstave izvele družine iz Temišvara još oko 1770. godine. Danas je ovo pozorište poznato po raznovrsnom repertoaru i značajnom kulturnom doprinosu (Tomić Davidov 2020). *Centar Milenijum* je jedno od najlepših zdanja među sportsko-poslovno-zabavnim centrima Srbije, sa polivalentnom sportskom dvoranom površine 4000 m² koja omogućava sportska takmičenja po najvišim standardima (Tomić Davidov 2020).

Suprastruktura - Vršac raspolaže zadovoljavajućom ugostiteljskom bazom sa brojnim smeštajnim kapacitetima. Hoteli Vila Breg i Zona optimizma pripadaju kategoriji sa četiri zvezdice. Hotel Vila Breg, smešten u podnožju Vršackih planina, raspolaže sa 4 apartmana i 44 hotelske sobe te poseduje spa centar sa otvorenim i zatvorenim bazenom. Hotel Zona optimizma se nalazi u centru Vršca, sa funkcionalno opremljenim sobama koje garantuju

udobnost. Hotel Srbija, kategorisan sa tri zvezdice, nalazi se u centru grada i poseduje 70 soba i 8 apartmana. Hotel Vetrenjača, sa dve zvezdice, raspolaže sa 37 soba i nalazi se na magistralnom putu Beograd-Temišvar. Ugostiteljski objekat Helvecija 1880, sa četiri zvezdice, smešten je na granici grada Vršca i Vršackog vinogorja, nudi 10 luksuzno opremljenih soba (Grad Vršac, 2022). Pored ovih hotela, tu su i odmaralište Crvenog krsta, planinarski dom PSD Vršacka kula, te seoska turistička domaćinstva u Šušari i Malom Središtu, sa ukupnim kapacitetom privatnog sektora od 185 soba (Drakulić Kovačević, 2019; Grad Vršac, 2022). Restoran etno-kuća Dinar se ističe autohtonom kuhinjom i nosilac je sertifikata „Hrana iz Banata“, u okviru projekta „Lokalno nasleđe za aktivni turizam u Banatu“, finansiranog od strane EU (Grad Vršac, 2022).

Veze sa emitivnim tržištima: Glavna emitivna tržišta za Vršac su Beograd i Rumunija, što je posledica geografske pozicije grada na pola puta između ova dva centra i razvijenih saobraćajnih veza. Osim poslovnog i sportsko-rekreativnog turizma, primetnu ulogu ima i tranzitni turizam (Drakulić Kovačević, 2019; Grad Vršac, 2022).

FAKTORI PODRŠKE

Infrastruktura - Infrastruktura Vršca obuhvata sve vidove saobraćaja i transporta. Grad se nalazi na međunarodnom putu Beograd – Temišvar, 14 km od granice sa Rumunijom i 84 km od Beograda. Državni put M10 je deo evropskog puta E-70, a predviđena je i izgradnja auto-puta Pančevo-Vršac-granica sa Rumunijom. Granični prelaz Vatin godišnje registruje preko četiri miliona putnika, gotovo 35% ukupnog broja putnika preko srpsko-rumunske granice (Stanković, 2018; Grad Vršac, 2022; RTS, 2022;). Vršac ima četiri železnička pravca prema Pančevu, Zrenjaninu, Beloj Crkvi i Rumuniji, sa značajnom železničkom graničnom stanicom. 2013. godine uveden je redovan putnički voz Vršac – Beograd (Grad Vršac, 2022). Aerodrom Vršac, sa tradicijom dužom od 70 godina, poseduje tri poletno-sletne staze i funkcioniše kao granični prelaz, uz bazu svetski poznate vazduhoplovne akademije (Bjeljac, 2015; Grad Vršac, 2022). Plovni put Dunav-Tisa-Dunav (DTD) obuhvata dve istovarne luke, Vlakovac i Straža, čime se dodatno unapređuje vođeni saobraćaj u opštini (Grad Vršac, 2022).

Pristupačnost - Vršac se nalazi na važnim drumskim i železničkim koridorima. Javni autobuski prevoz obavlja STUP Vršac, sa redovnim polascima za Belu Crkvu, Novi Sad, Pančevo i Beograd. U gradu funkcioniše i taksi služba (Grad Vršac, 2022). Železnički prevoz putnika obavlja Srbija Voz, sa do šest polazaka dnevno na liniji Vršac-Beograd, dok je veza sa Rumunijom ukinuta 2017. godine (Srbija Voz, 2023; Ivkov, 2019). Aerodrom Vršac koristi se za poslovnu avijaciju, te većina putnika koristi aerodrome u Beogradu ili Temišvaru (Grad Vršac, 2022; Bjeljac & Romelić, 2015).

Komunalne usluge - Vodovod i kanalizacija u opštini Vršac obuhvataju sva naseljena mesta sa ukupnom dužinom mreže od 320 km. Grad Vršac ima kanalizacionu mrežu sa 71,1% priključenih domaćinstava, dok ostala naselja još uvek nemaju ova rešenja. Elektro infrastruktura se sastoji od više trafostanica i vetroparkova Košava 1 i La Pičolina, koji omogućavaju snabdevanje električnom energijom za oko 57.000 domaćinstava. Telekomunikaciona infrastruktura uključuje radio relejne koridore Telekom Srbije, optički i ADSL internet u gradu, te wireless internet u selima. U Vršcu postoji 14 pošta i 16.337 telefonskih pretplatnika (Grad Vršac, 2022).

Gostoljubivost - Banat je poznat po multietničnosti (Srbi, Mađari, Slovaci, Rumuni, Česi, Nemci i dr.), te očuvanoj tradiciji i običajima, čemu doprinosi i ljubaznost i gostoprimitstvo stanovnika vršačke opštine. Stoga se gostoljubivost stanovnika grada i okolnih naselja smatra prisutnom (Stanković, 2018).

Preduzetništvo – Privreda u Vršcu obuhvata farmaceutsku, prehrambenu i građevinsku industriju, poljoprivredu i proizvodnju vina. Najveći poslodavci su Hemofarm Štada, Swisllion, Fresenius Medical Care i DP Drugi oktobar (Opština Vršac, 2015; Stanković, 2018;

Drakulić Kovačević, 2019). Poslednja decenija beleži intenzivan razvoj malog i srednjeg preduzetništva, posebno u vinogradarstvu, koje je značajno za vinski turizam. Na području opštine otvoreno je desetak vinarija, uglavnom u selima podno Vršačkih planina, poput Gudurice (Grad Vršac, 2022). Međutim, slaba povezanost hotela i restorana sa lokalnim proizvođačima, nedovoljna zaštita intelektualne svojine, nerazvijena trgovina suvenirima, visoki porezi i doprinosi, te nepostojanje lokalnog fonda za start-up otežavaju razvoj turističkog preduzetništva (Opština Vršac, 2015).

SITUACIONI USLOVI

Lokacija - Grad Vršac pripada Južnobanatskom okrugu AP Vojvodine, smešten uz rub Panonske nizije blizu granice sa Rumunijom, na prosečnoj nadmorskoj visini od 118 m (94 m u centru). Udaljen je 84 km od Beograda i 14 km od granice sa Rumunijom. Susedne opštine su Bela Crkva, Kovin, Alibunar i Plandište, dok su na istoku rumunske županije Karaš-Severin i Timiș. Vršac je jedna od najvećih opština u Vojvodini sa površinom od oko 800 km². Grad se nalazi na važnom međunarodnom pravcu drumskog saobraćaja E-70, koji spaja panevropske koridore X (Austrija-Grčka) i IV (Nemačka-Turska). Takođe je železničko čvorište na magistralnoj pruzi 107 koja povezuje Beograd sa Temišvarom (Stanković, 2018; Grad Vršac, 2022).

Međuzavisnost destinacija - Turizam u Vršcu je najbolje razvijen u Južnobanatskom okrugu. Susedna Bela Crkva ima sezonski turizam zasnovan na kupališnom i manifestacionom turizmu (Karneval cveća), dopunjujući ponudu Vršca više nego što predstavlja konkurenciju (Drakulić Kovačević, 2019).

Imidž grada i opštine - Imidž Vršca se ogleda u manifestacionom i tranzitnom turizmu, kao i sportskim takmičenjima. Grad je poznat po kulturno-istorijskim spomenicima, vinogradima i prirodnim lepotama, sa nekim od najstarijih vinograda u Srbiji koji pružaju mogućnost vinskih tura i degustacija (Stanković, 2012; Bjeljic & Romelić, 2015). Iako nije toliko poznat kao druge destinacije u Srbiji, Vršac nudi raznovrsne sadržaje svojim posetiocima.

Noseći kapacitet - Uzimajući u obzir prosečan broj turističkih poseta od oko 14.000 godišnje, sa 65% domaćih turista, i ukupne smeštajne kapacitete od preko 500 kreveta, noseći kapacitet Vršca je adekvatan, osim tokom velikih manifestacija poput Dana berbe grožđa (Drakulić Kovačević, 2019; Grad Vršac, 2022).

MENADŽMENT DESTINACIJE

Organizacija - Organizacijom menadžmenta destinacije u Vršcu bavi se **Turistička organizacija Vršac** (TOV), osnovana 2005. godine. TOV se bavi promocijom i razvojem Vršca, koordiniranjem aktivnosti u turizmu, donošenjem godišnjih programa, izradom informativno-propagandnog materijala, organizacijom turističkih skupova i manifestacija, te posredovanjem u pružanju usluga u domaćoj radinosti i seoskom turizmu (Opština Vršac, 2015; Grad Vršac, 2022). **Banatski Turistički Klaster** (BTK), osnovan 2012. godine, imao je za cilj unapređenje turističke privrede Banata, povećanje zaposlenosti i investicija, te jačanje imidža destinacije. Međutim, u poslednjih nekoliko godina nema novih saopštenja BTK, što sugeriše da možda više nije aktivan (O nama, 2014).

Marketing - TOV unapređuje promotivne aktivnosti Vršca kroz izradu brošura, učešće na domaćim i međunarodnim sajmovima, te prisustvo na društvenim mrežama. Na sajmovima turizma, promocija Vršca se fokusira na vino i vinski turizam, sa posebnim interesovanjem za statu Vinka Lozića, lika iz Sterijinih dela (Drakulić Kovačević, 2019). Glavna promocija Vršca kao regionalne sportsko-poslovne destinacije vršena je preko KK Hemofarm, koji je igrao u Jadranskoj ligi jugoistočne Evrope (Opština Vršac, 2015).

Istraživanje: Informaciona/istraživačka komponenta destinacijskog menadžmenta, kojom se bavi TOV, fokusira se na razvoj i upotrebu sistema koji pružaju informacije za razumevanje potreba posetilaca i efikasan razvoj proizvoda, uključujući redovno praćenje zadovoljstva posetilaca i učinka turističkih radnika (Opština Vršac, 2015).

Kadrovi: SWOT analize turističke destinacije Vršac iz 2015. i 2022. godine ukazale su na neprilagođene obrazovne programe, nedostatak znanja i iskustva u turizmu, nezainteresovanost mladih za rad u turizmu i ugostiteljstvu, te nedovoljno poznavanje stranih jezika osim u informativnim centrima i hotelima. Stoga je lokalna samouprava učestvovala u aktivnostima edukacije i bavljenju turizmom u domaćoj radinosti kao i obuci zaposlenih u TOV (Opština Vršac, 2015; Grad Vršac, 2022).

Investicije - U prethodnoj deceniji, opština Vršac je realizovala značajne turističke investicije, uključujući otvaranje informativnih centara, postavljanje turističke signalizacije, rekonstrukciju Vršacke kule uz izgradnju pristupnog puta sa parkinzima, teren za ribolovce na kanalu DTD u Straži, gradnju bazena na Vršackom jezeru, organizovanje i jačanje brendova lokalnih manifestacija. Realizovani su i prekogranični projekti sa Rumunijom, poput "Karaš i dolina Nere", "Dom za očuvanje kulturnog blaga Banata" i „unapređenje turističke ponude Vršca i Dete kroz korišćenje savremenih tehnologija" (Opština Vršac, 2015; Grad Vršac, 2022). Privreda takođe učestvuje u investicijama, predvođena kompanijom Swisslion-Takovo, koja je otvorila ugostiteljski objekat Helvecija (Helvecija, 2024).

POLITIKA DESTINACIJE, PLANIRANJE I RAZVOJ

Vizija - Vizija razvoja opštine Vršac predstavlja sliku budućnosti koju vide ključne zainteresovane strane, kao osnovnu stratešku odluku za turistički razvoj. Sa geografskim položajem na magistralnom putu Beograd – Temišvar, razvoj turizma Vršca zavisi od saradnje sa Beogradom i Temišvarom, kao i srpskom i rumunskom stranom banatske turističke regije. Vizija se zasniva na ekonomskoj, prostornoj i funkcionalnoj saradnji sa ovim gradovima (Drakulić Kovačević, 2019; Grad Vršac, 2022;).

Lokalna samouprava izjavljuje: „Opština Vršac će biti prepoznatljiva turistička destinacija sa savremenim turističkim proizvodima, dobro organizovanom turističkom privredom i konkurentnim nastupom na turističkom tržištu u regionu. Opština Vršac je idealna destinacija za kraći odmor, sa bogatom kulturnom ponudom, vinskim turizmom i kvalitetnim manifestacijama, ali i izbor za pripreme i takmičenja vrhunskih sportista, ljubitelje prirode, ekstremnih sportova i lovce" (Opština Vršac, 2015; Grad Vršac, 2022).

Pozicioniranje: Krajem devedesetih do 2008. godine, Vršac se pozicionirao kao regionalna poslovno-sportska destinacija sa gradskim odmorom i poslovnim turizmom. Promena imena KK Hemofarm i nove turističke strategije Beograda i Temišvara smanjile su konkurentnost Vršca (Opština Vršac, 2015).

- Neke od nagrade TOV za napredak turizma u kasnijem periodu uključuju:
- 2012. Zlatna plaketa za manifestaciju Dani berbe grožđa;
- Šampion turizma od turističkih novinara;
- Nagrade za publikacije *gradski vodič* i *put vina* (Opština Vršac, 2015; Drakulić Kovačević, 2019; Grad Vršac, 2022;).

Vršac je jedino mesto iz Južnobanatske oblasti u statističkim pregledima sa učešćem od 48,5% u ukupnom turističkom prometu oblasti (Drakulić Kovačević, 2019).

Razvoj - Plan razvoja Vršca 2022-2030 navodi turizam kao jedan od prioritarnih ciljeva razvoja i to održivi turizam, fokusirajući se na promovisanje turizma koji stvara radna mesta, promoviše lokalnu kulturu i proizvode, te razvija alate za praćenje uticaja održivog turizma. Identifikovani su ključni projekti i ciljevi koji će doprineti održivom razvoju turizma i unapređenju turističke ponude:

- Povećanje broja noćenja turista za 25% do 2028. godine;
- Uvećanje izdvajanja lokalnog budžeta za turizam sa 1,4% na 3%;
- Izgradnja avantura parka na Vršackim planinama i uređenja ambijenta jezera Brana;
- Osnivanje muzeja vina;
- Modernizacija i proširenje aerodroma Vršac: unapređenje infrastrukture, uvođenje novih tehničkih i sigurnosnih standarda, razvoj dodatnih usluga kao što su turistički letovi i panoramski obilasci, promocija aerodroma kao destinacije za investitore i saradnja sa međunarodnim partnerima.
- Razvoj turističkih železničkih ruta (Grad Vršac, 2022).

Monitoring: Monitoring i evaluacija se koriste za poboljšanje ciljeva i projekata, a ne za nalaženje grešaka. Savet za monitoring, sastavljen od predstavnika Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj, TOV i članova Opštinskog veća, sastaje se svakih šest meseci i izveštava o: stepenu realizacije projekata, utrošenim sredstvima, konkretnim rezultatima i problemima pri realizaciji projekata (Opština Vršac, 2015).

ZAKLJUČAK

Vršac, sa svojim dragocnim prirodnim i kulturnim nasleđem, predstavlja značajan turistički potencijal u regionu. Međutim, rezultati ovog istraživanja ukazuju na to da postoji prostor za dalje unapređenje turističke ponude. Ključni faktori uspeha uključuju kvalitet infrastrukture, raznovrsnost sadržaja i efikasnu promociju. Lokalna samouprava je prepoznala značaj turizma i preduzela niz koraka kako bi unapredila turističku ponudu. Međutim, istraživanje je pokazalo da postoji potreba za jačom koordinacijom svih aktera uključenih u razvoj turizma, kao i za većim ulaganjem u ljudske resurse.

Da bi se ostvario održivi razvoj turizma, potrebno je usvojiti holistički pristup koji će obuhvatiti sve relevantne aspekte, od zaštite prirodnih resursa do razvoja novih turističkih proizvoda. Posebna pažnja treba da se posveti razvoju održivog turizma koji će pozitivno uticati na lokalnu zajednicu i očuvati prirodne i kulturne vrednosti. Buduća istraživanja bi trebalo da se fokusiraju na utvrđivanje ekonomskih uticaja turizma na lokalnu zajednicu, kao i na razvijanje modela za praćenje zadovoljstva turista. Takođe, bilo bi zanimljivo istražiti potencijal za razvoj novih turističkih proizvoda, kao što je zdravstveni turizam ili agroturizam.

LITERATURA

- Baljak, J. (2021, jul 09). Tornjevi dodiruju nebo: U Vršcu počinje obnova najveće i najlepše rimokatoličke crkve u Srbiji, novac će nabavljati u hodu. Večernje novosti. Preuzeto sa <https://www.novosti.rs/c/srbija/vesti/1014883/tornjevi-dodiruju-nebo-vrscu-pocinje-obnova-najvece-najlepse-rimokatolicke-crkve-srbiji-novac-nabavljati-hodu>
- Bjeljac, Ž., & Romelić, J. (2015). Turizam Vršackih planina. Beograd: Geografski institut „Jovan Cvijić“.
- Bosnić, D. (2022). Srbija. Novi Sad: Prometej; Beograd: Narodno delo.
- Grad Vršac. (2022). Plan razvoja grada Vršca 2022-2028. Vršac: Grad Vršac.
- Drakulić Kovačević, N. (2019). Razvoj turizma i ocena turističke konkurentnosti Južnobanatske oblasti (doktorska disertacija). Novi Sad: Prirodnomatematicki fakultet Univerziteta u Novom Sadu.
- Ivkov, M. (2019, april 17). Čekajući voz za Temišvar. RTS. Preuzeto 10. Maja 2024, sa <https://www.rts.rs/vesti/drustvo/3492340/cekajuci-voz-za-temisvar.html>

Uloga lokalnih samouprava u unapređenju turizma: primer grada Vršca

Jovičić, D. (2016). Menadžment i politika turističkih destinacija. Beograd: Geografski fakultet Univerziteta.

Opština Vršac. (2015). Program razvoja turizma opštine Vršac 2015-2020. Vršac: Opština Vršac.

O nama. (2014) U Banatski turistički klaster. Preuzeto 10. maja 2024, sa <https://web.archive.org/web/20130915072233/http://www.btk.rs>

Palkovač, T. (2020). Vršacke manifestacije. Vršac: Turistička organizacija Vršca.

Srbija voz a.d. Beograd. (2023). Red vožnje 10.12.2023-12.12.2024. Beograd: Srbija voz a.d. Beograd.

Stanković, S. M. (2012). Turističke destinacije: putovanjem do znanja. Beograd: Zavod za udžbenike.

Stanković, S. M. (2018). Srbija - gradovi, opštine, naselja. Novi Sad: Pravoslavna reč.

Tomić Davidov, Lj. (2020). Vršac grad vetra i vina. Vršac: Turistička organizacija Vršca.

Helvecija. (2024). Preuzeto 12. maja 2024, sa <https://helvecija1880.com>